

Paraula d'Oc

Segona època, núm. 23

Fulls de recerca científica i intuïció creativa

La llengua valenciana,
una visió diacrònica

València, 2024

ISABEL ÍNTIMA DE VILLENA

A pesar de ser considerada una obra cabdal del nostre segle d'or, poca gent haurà llegit la *Vita Christi* d'Isabel de Villena. Les coses són aixina de crues. No han abundat les edicions assequibles, i manco facilitades per als estudiants o destinades a un públic culte desitjós d'accedir a l'obra i no d'adornar alçadors. A diferència de Joanot Martorell i l'incansable *Tirant lo Blanc*, la nostra abadessa patí una múltiple marginació al llarg del segle XX per diversos motius: ser dona, ser monja, escriure un "ensaig" i no poemes o una novel·la, i sobretot per escriure de temàtica cristiana. Això, en la represa literària i nacionalista posterior a la mort de Franco, feia massa olor a ciri com per a escampar-ho a tort i a dret. En una literatura no tan acomplexada –la castellana– Gonzalo de Berceo, que només va escriure obres religioses, és reeditat de continu, i ningú no s'escarota de la seua temàtica... Al remat, resulta que el monjo de La Rioja és un escriptor; i la monja valenciana, mitologia.

Per este motiu, qualsevol document que ajude a vore-la de més a prop en el seu paper de dona, administradora, líder d'un grup, o part important de l'alta societat del seu temps, és a dir, qualsevol text que l'abaixe de l'altar de la intocabilitat al terreny de la humanitat resultarà de gran transcendència per a recuperar-la en la seua condició

d'escriptora, i ensems per a enriquir la nostra camforada i vetusta societat amb cossos reals, amb vides concretes. El tom que recull les notes autògrafes d'Isabel de Villena, i que els autors de l'edició (Josepa Cortés Escrivà, María Luz Mandingorra Llavata, i Vicent Pons Alós) han titulat amb unes paraules de la mateixa autora, *'Aquestes són les obres que yo, sor Ysabel de Billena, é fetes en aquest monestir'* (Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2019), és d'eixa mena de llibres que per a aquells que s'interessen –i parlaria en primera persona del plural– per lletres vives, i no de marbre, resulten bàsics.

A banda d'un succulent estudi introductori, el volum publicat per l'AVL inclou la transcripció de totes les anotacions realitzades per Isabel de Villena, i la reproducció en blanc i negre dels manuscrits (en un CD adjunt, van en color). Bona part d'estes notes no són inèdites, però mai no se n'havia realitzat una edició completa i amb criteris filològics. Evidentment, els textos pertanyen a eixe calaix de sastre de la "paraliteratura", puix les notes són de caire administratiu, no religiós, ni sentimental, ni de desfogament: aportacions monetàries a l'economia del monestir, obres realitzades i despeses concretes, herències que rebien... I de tant en tant, sorgixen menudiues perles per a alleugerir l'esforç de la lectura, àrida; així, per exemple, la referència directa a un altre nom llegendari del *sæculum aureum*: *"vint-e-cinc [liures] donades per lo dit mestre Jaume Ro[i]g com a*

*marmes[s]or, e les podia donar allà a on li plagués, e volgué fer esta caritat en aquest monestir de on és estat me<t>ge huns trenta anys, e té huna filla monga en lo dit monestir” (p. 55); o possiblement el que era un tòpic tot i pertànyer a documentació privada: “*trobant-me abbadessa indigna*” (p. 75).*

Les *Notes autògrafes* d’Isabel de Villena no són un diari, ni esborranys, ni tan sols un dietari, ni fragments de futures cartes... No podem desplaçar-nos al segle XV amb una mentalitat actual. Els apunts són mer recompte d’administració, paraules que no són una obra, però que engrandixen l’existent i la il·luminen.

Josep Carles Laínez